

Stockholms
universitet

BESLUT

2024-04-09

Dnr SU FV-0193-24

Anders Nilsson
Handläggare
Samhällsvetenskapliga fakultetskansliet

Kulturdepartementet

Remiss: Betänkandet Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2023:68)

Områdesnämnden för humanvetenskap vid Stockholms universitet har fått möjlighet att yttra sig över betänkandet Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2023:68)

Synpunkter har lämnats av Institutionen för slaviska och baltiska språk, finska, nederländska och tyska och Juridiska fakultetsnämnden vilka tillsammans utgör Områdesnämnden för humanvetenskaps svar, se bilagor.

Remissvaret har på områdesnämndens uppdrag beslutats av vicerektor Stefan Helgesson. Föredragande har varit handläggare Anders Nilsson.

Områdesnämnden för humanvetenskap

Anna Callenholm
Studierektor i tyska, biträdande prefekt
Institutionen för slaviska och baltiska språk,
finska, nederländska och tyska

Remiss avseende *Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset*. Slutbetänkande av Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset. Kulturdepartementet, Stockholm. SOU 2023:68. (Dnr 2024:85)

Vi tackar för möjligheten att yttra oss till remissen *Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset*. Yttrandet har beretts och sammanställts av professor emeritus Jarmo Lainio, professor Heidi Grönstrand och universitetslektor Outi Oja vid avdelningen för finska i samråd med institutionens biträdande prefekt. Vi har följande kommentarer och synpunkter:

Kommissionens arbete har varit omfattande och mångsidigt: Man har bl.a. skapat kunskapsinnehåll och förmedlat detta genom att inkludera minoriteten, samla in berättelser från dem som drabbats av statens åtgärder (166 personer), skapa insiktsfulla rapporter från människor med specialkunskaper (en handfull personer) och skapa forskarrapporter (totalt 12), samt arrangera kunskapsspridande symposier. Man har vidare skapat kaffestunder för samtal med individer, vilket också gett en möjlighet att testa vikten av de förslag man förberett. Man har också haft samråd med myndigheter och organisationer, samt i allt detta drabbats av pandemins effekter.

Man har vidare diskuterat några centrala begrepp och benämningar samt gett en summarisk beskrivning av minoritetens historia. I Sannings- och försoningskommissionens arbete beskrivs hur man uppfattat vad som ingår i en assimileringspolitik och vilka effekter detta har haft för språk, kultur och identitet, utbildning och fostran samt traditionella näringars roll för kulturliv och identitet. Även Svenska kyrkans roll i assimileringspolitiken och rasbiologins effekter diskuteras.

I slutbetänkandets relativt omfattande sammanfattning ges en god bild av utredningens uppdrag och genomförande. Kommissionen har gjort ett gediget och mycket omfattande arbete vad gäller sammanställningen av de diskussioner som under 1800- och 1900-talen skapade svenska nationalistiska assimilationspolitikens bakgrund, orsaker och effekter gällande tornedalingarna. Detta arbete kan också delvis fungera som utgångspunkt för senare sanningskommissioner.

**Institutionen för slaviska och baltiska språk,
finska, nederländska och tyska**

Vi stöder i allt väsentligt de förslag på åtgärder som presenteras i sammanfattningskapitlet (Del 4, 14.1) som gäller insatser för en fortsatt försoningsprocess, synliggörande och egenmakt, förverkligande och utökande av rättigheterna, forskningsinsatser med fokus på minoriteter, språkrevitalisering och kulturfrämjande aktiviteter, stärkt nordiskt samarbete, frågor som kräver ytterligare utredning och kommissionens uppmaning till olika aktörer att vidta åtgärder. I kapitlet 14.10 tar man fram behovet av utredningar som berör rättigheter till mark- och naturgångar eftersom tornedalingar, kväner och lantalaiset traditionellt har idkat bl a fiske och renskötsel och många har fortsättningsvis en nära relation till naturen (se kapitel 8). Återkommande i berättelserna är dock upplevelsen av att minoriteten haft små möjligheter att påverka beslut som rör mark- och naturresurser. Kommissionens bedömning att utredningar av dessa områden skulle bidra till att minoriteten får ett ökat förtroende för staten och att minoritetens rättigheter på långt sikt stärks är av central betydelse för en hållbar minoritetspolitik och försoningsprocess.

Särskilt vill vi dock trycka på att i anslutning till språkrevitaliserande åtgärder bör staten se till att språkcentrumet för meänkieli vid ISOF, som är placerat i Övertorneå och Kiruna, får permanentade anslag, att sändningarna (SR, SVT och UR) på och om meänkieli blir utökade enligt det nuvarande sändningstillståndet, samt att lagen om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken (Lag 2009:724) gällande de tre språken finska, meänkieli och samiska som ingår i förvaltningsområdet för dessa språk, utökas så att undervisningen även i grundskolan omfattas av lagen, vilket ska genomföras i samråd med den tornedalska minoriteten. Vi tillstyrker också i enlighet med kommissionens förslag att regeringen verkar för att språk ska bli en grund för diskriminering i diskrimineringslagen. Frågan om lärare och lärarutbildning är oerhört viktig, men får rätt så lite uppmärksamhet i kommissionens arbete pga tidigare utredningar, bl a *Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering* (SOU 2017:91).

Betänkandet belyser konsekvenserna av assimileringpolitiken på ett utförligt sätt och tar också i beaktande minoritetens eget motstånd mot assimileringspolitik och arbetet för att bevara språket och kulturen. Givetvis behövs det ytterligare kartläggningar, granskningar och forskningsinsatser för att precisera bilden av tornedalingarnas, kvänernas och lantalainens historia, och för att stödja deras kulturliv och deras språk.

Juridiska fakultetskansliet

Områdesnämnden för humanvetenskap

Remiss av Remiss av betänkandet Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2023:68)

Sammanfattning:

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet ställer sig positiv till innehåll och förslag av slutbetänkandet av Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset, Ku 2020:01, Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2023:68) ihop med två tillhörande publikationer; intervjuerättelser och forskarrapporter.

Synpunkter:

Utredning och förslag är gedigna och uttömmande och fyller ett viktigt kunskapsbehov. De historiska kränkningar som begåtts mot minoritetsgrupperna; tornedalingar, kväner och lantalaiset, måste erkännas och kompensation för de skador som drabbat de här grupperna till följd av assimileringpolitiken måste tillerkännas.

Förslaget består av över tjugo punkter och rör flera aktörer, bland annat Regeringen, Svenska kyrkan, Forum för levande historia, Länsstyrelsen i Norrbotten, Vetenskapsrådet, Stiftelsen Norrbottens läns arbetsstugor, Statens skolverk, Tornedalens folkhögskola, universitet och skolor och Region Norrbotten och kommunerna. Fakultetsnämnden håller med om att den fortsatta processen för försoning bör utformas tillsammans med de drabbade minoritetsgrupperna och ansvariga aktörer, och det skyndsamt.

Fakultetsnämnden efterfrågar ett tydligare uppdrag angående hur de olika aktörerna ska involveras, liksom en tydlig tidsram. Fakultetsnämnden vill vidare betona vikten av tillsättandet av ett övervakningsorgan för processen i sig men även för att utreda vilken form kompensationen för den svenska assimileringpolitiken riktad mot de här minoriteterna ska ta och inom vilken tidsram kompensation ska ges. Det bör även övervägas att, i samråd med andra nationella minoriteter och samer, att etablera något som liknar Kanadas Nationellt center för sanning och försoning (National Center for Truth and Reconciliation). Utredningen föreslår en ökning av stödet till minoritetsorganisationerna vilket behövs och är positivt. Samtidigt skulle det även behövas stöd till en samlande

Juridiska fakultetsnämnden

punkt som kan sätta fokus på frågorna där minoriteterna har ett gemensamt intresse, något som kan bidra till större egenmakt.

Juridiska fakultetsnämnden tillstyrker att utredningsförslaget fyller syften som uppges. Remissvaret har på fakultetsnämndens uppdrag beslutats av dekanus, professor Jane Reichel. Yttrandet har beretts av professor Laura Carlson. Föredragande har varit utredare Karolina Alveryd. Yttrandet har expedierats av Juridiska fakultetskansliet.

Jane Reichel

Karolina Alveryd